

Hradiště nad Jizerou

Před 1184 -2. polovina 15. století

Vznik kláštera

Nedochoval se klášterní archiv, proto existuje jen minimum zpráv, které by objasnily dějiny tohoto kláštera.

Známy nejsou ani okolnosti vzniku kláštera, ani jméno jeho zakladatele.

Byl jím pravděpodobně někdo z mocného šlechtického rodu Markvarticů, na jejichž statcích ústav vznikl.

Umístění: severně od Mladé Boleslavi

Oblast markvartické kolonizace.

Vznik kláštera

První klášter domácího českého původu. Mateřským domem se staly Plasy. Předchozí kláštery- Sedlec, Plasy a Pomuk měly své mateřské kláštery německém prostředí.

Cîteaux	Morimond	Ebrach	Langheim	Plasy	Hradiště
1098	1117	1127	1141	1144	před 1184

Poloha kláštera

Klášter byl založen na ostrožně nad řekou Jizerou. Vzhledem k tomu, že cisterciácké kláštery stávaly obvykle v údolích, vedla tato poloha historiky k úvahám, zda zde před cisterciáckým ústavem, neexistoval již klášter benediktinský. Pro nedostatek pramenů však tuto hypotézu nelze doložit.

Vývoj ve 12. a 13. století

Písemné zmínky o klášteře ze 12. a 13. století jsou více než stručné.

Na základě analogií s jinými cisterckými kláštery v Čechách můžeme soudit, že pro hradištský klášter bylo 13. století dobou postupného rozšiřování pozemkové držby.

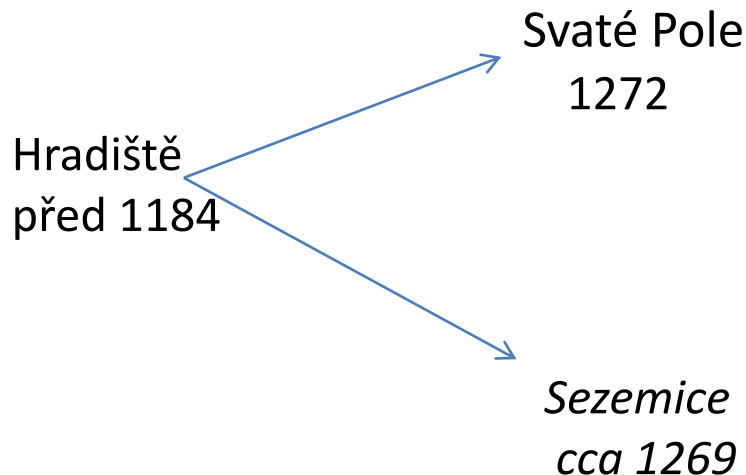
Za vlády Oty Braniborského, k níž došlo v době nezletilosti Václava II. (1278-1283), kdy většina země procházela hospodářskou krizí, zhoršily se poměry hradištského kláštera natolik, že v roce 1281 požádal jeho opat o to, aby mohli být tamní mniši na tři roky rozptýleni do jiných klášterů.

Nečetné dochované prameny naznačují, že ze svých ekonomických problémů hradištský klášter vzpamatoval až do konce 13. století.

Hradištské filiace

Ve druhé polovině 13. století získal hradištský klášter dvě filiace, opatství Svaté Pole (Sacer Campus - 1272) u Třebechovic a ústav jeptišek v Sezemicích (1269).

Naneštěstí obě filiace hradištského domu obdobně jako on sám po husitských válkách a někdy v těch dobách byly zničeny i jejich archivy. Proto ani mateřská role hradištského ústavu nepřináší k jeho dějinám více světla.

Národnostní složení mnichů

Na rozdíl od většiny cisterciáckých klášterů v Čechách, jež byly jazykově většinou německé, ať již šlo o Němce-cizozemce, nebo o německy hovořící obyvatele Českého království, měl klášter v Hradišti přinejmenším jisté procento mnichů jazykově českého původu. Svědčí o tom zachovaná jména hradištských řeholníků i některých opatů (**Modlík, Předbor, Zdeslav, Václav, Nemoj, Mníšek**). Na vyšší účasti Čechů se pravděpodobně podepsala skutečnost, že klášter zůstal až do husitských válek soukromou šlechtickou institucí a do přijímání adeptů přímo či nepřímo zasahovali členové rozrodu Markvarticů.

Majetkové poměry kláštera ve 14. století

Po počátku 14. století přímé zprávy o Hradišti na čtyřicet let zcela utichají.

Z doby druhé poloviny 14. století a začátku 15. století pochází informací výrazně více než z období předchozích.

Zprávy zastihují hradištský klášter v hospodářském úpadku, který se postupně prohluboval.

Majetkové problémy vyvrcholily za vlády Václava IV., kdy se Hradiště stále více muselo uchýlovat k prodejům svých majetků a k půjčkám.

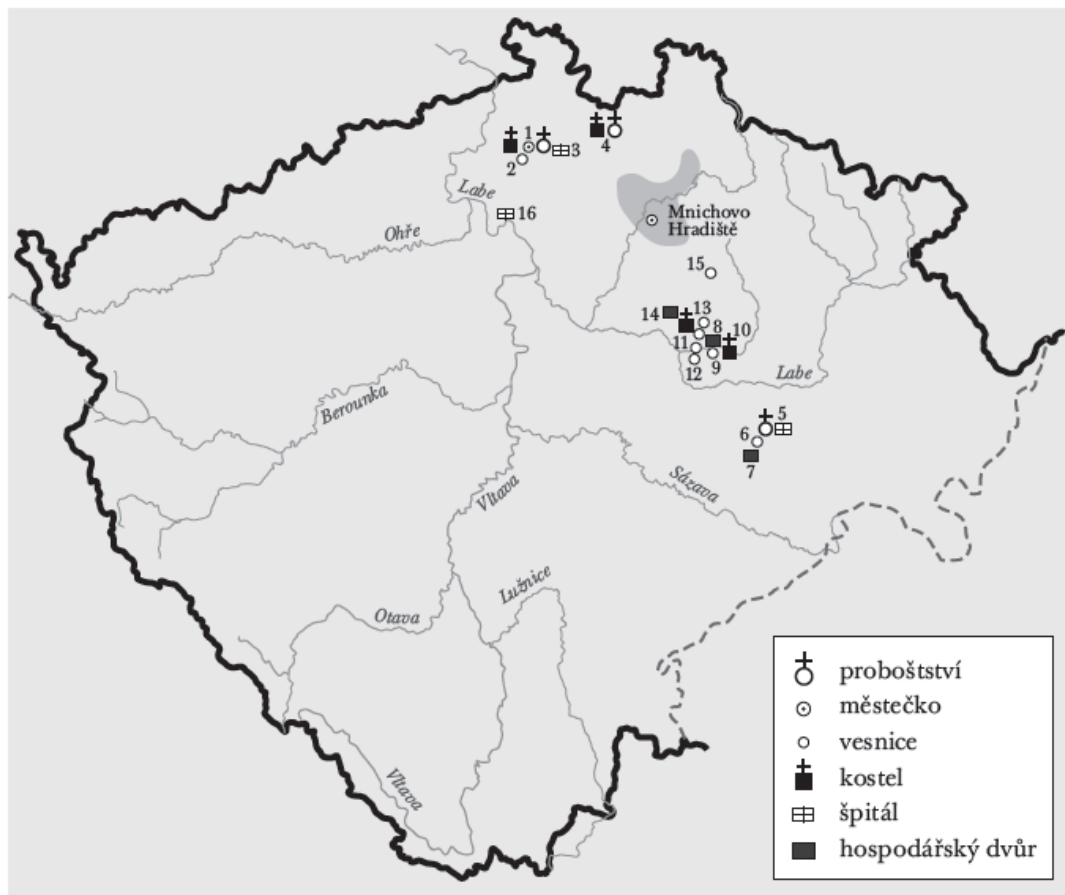
Majetkové poměry kláštera kolem roku 1400.

Přitom hradištské panství patřilo k největším klášterním državám v Čechách. Ze zachovaného zlomku urbáře, jenž byl sepsán kolem roku 1400, vyplývá, že klášter vlastnil více než 100 vesnic, několik městeček a hospodářských dvorů.

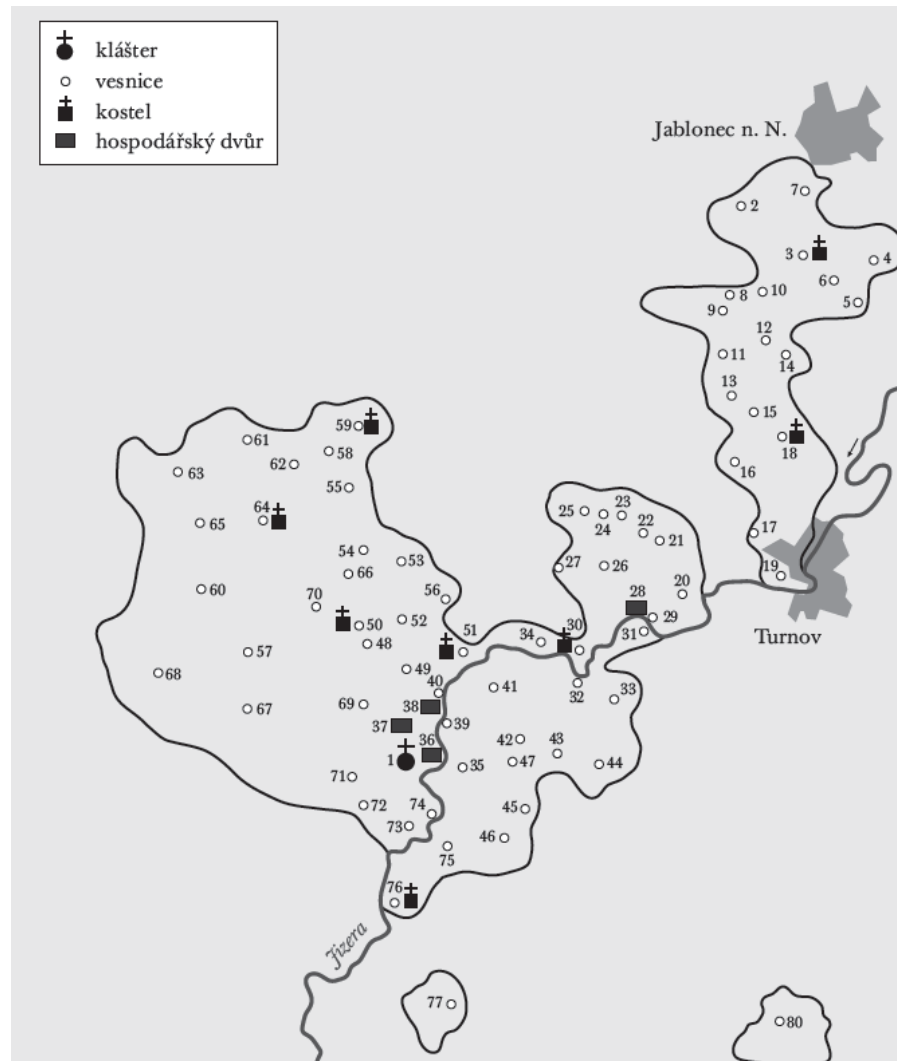
Nejvíce majetku leželo v širším okolí Hradiště, kde mu patřilo na 80 vesnic, město Mnichovo Hradiště a čtyři hospodářské dvory.

Další enkláva klášterních statků se rozkládala v úrodném Polabí mezi městy Poděbrady a Nymburk. Zbytek majetku připadl různá drobnější zboží roztroušená severozápadně od Hradiště až po zemskou hranici.

Statky hradištského kláštera kolem roku 1400. Rozložení v mapě Čech

Statky hradištského kláštera kolem roku 1400. Majetky v okolí kláštera

Dobytí kláštera husity

30. dubna 1420 přitáhli k jeho branám Hradečtí a Orebité táhnoucí z východních Čech ku Praze.

Mniši utekli asi až na poslední chvíli a stihli s sebou odnést jen to nejnnutnější. Husiti snadno klášter dobyli, pobrali majetek, který zde našli, a budovy zapálili.

Tehdy zřejmě shořel i klášterní archiv.

Zánik kláštera

Klášter živořil ještě několik desetiletí, i když postupně přišel o všechny majetek, který král Zikmund převedl na různé šlechtice.

V roce 1488 se pokusila o obnovu poměrů generální kapitula, když pověřila představitele oseckého řádového domu, aby určil vhodnou osobu za hradištského opata.

Kde však nebylo materiální zabezpečení, nepřicházela restituce opatství v úvahu.

Poslední hradištszí mniši dožili ve Zlaté Koruně v 16. století.

Architektura

V době své slávy patřilo opatství v Hradišti ke skvostům evropské architektury. Z celého kdysi tak výstavného komplexu se zachovalo jen velmi málo: části konventního chrámu na různých místech klášterní ostrožny a tzv. krypta, dvoulodní stavba, ležící pod presbytářem někdejšího konventního chrámu, jež měla za úkol vyrovnat členitý terén a umožnit založení rozsáhlého závěru kostela.

Dole vstup do krypty, nahoře zdivo někdejšího kostela

Archeologicky odkrytá podlaha někdejšího kostela

Pohled do krypty

Pohled do krypty

Zachovaný severní portál transeptu bohatě zdobený rostlinným dekorem patří k nejvýznamnějším vstupním architekturám 13. století na východ od Rýna. Detail portálu.

Obraz architektonické bohatosti kláštera dotvářejí jednotlivě zachované, hojně zdobené stavební články, které může návštěvník spatřit jak v kryptě, tak v prostoru někdejšího chóru.

Bývalý laický kostel stojící kdysi u klášterní brány.

